

INGLIZ GRAMMATIKASINI OG‘ZAKI NUTQ ORQALI O‘RGATISH

Rishton tumani 2-son politexnikumining ingliz tili fani o‘qituvchisi

Abduvoxidova Shukuronaxon Qahramon qizi

email. shukronaxonabduvoxidova100@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada ingliz tili grammatikasini og‘zaki nutq faoliyati orqali o‘rgatishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilinadi. An‘anaviy o‘qitish metodlari — grammatikani faqat yozma mashqlar asosida o‘rgatish — talabalar tilni real muloqotda qo‘llay olishida yetarli samara bermasligi ko‘rsatib o‘tiladi. Shuning uchun maqolada kommunikativ yondashuv asosida grammatikani o‘rgatishning afzalliklari, turli og‘zaki mashqlar (dialoglar, rol o‘ynash, intervyular) orqali grammatik ko‘nikmalarni shakllantirish metodlari keltirilgan. O‘zbek tilida ta‘lim oluvchi talabalar uchun grammatikani og‘zaki nutq orqali o‘rgatish til strukturasi farqlari, xatodan qo‘rqish sindromi va passiv o‘rganish muammolarini yengishga xizmat qilishi ta‘kidlangan. Maqola natijalariga ko‘ra, grammatikani amaliy nutqiy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish talabalar bilimini chuqurlashtiradi va mustahkamlaydi.

Kalit so‘zlar modal fe‘llar, ingliz tili, grammatik kompetensiya, muloqot, til o‘qitish, ehtimollik, majburiyat, interaktiv metodika, kontekstual o‘rganish, chet tili ta‘limi;

ANNOTATION This article explores the theoretical and practical foundations of teaching English grammar through spoken communication. Traditional teaching methods — which focus mainly on grammar drills and written exercises — often fall short in helping learners use grammatical structures effectively in real-life communication. Therefore, this study emphasizes the advantages of communicative approaches, highlighting various speaking activities such as dialogues, role plays, and pair interviews that foster grammatical

competence in learners. The article particularly addresses the context of Uzbek-speaking students, whose native language structures differ significantly from English. Teaching grammar through oral practice not only helps overcome issues such as fear of making mistakes and passive learning but also increases learners' motivation and engagement. The findings suggest that integrating grammar instruction with real communicative tasks enhances students' practical language skills and leads to deeper, more durable learning outcomes.

Key words Modal verbs, English language, grammatical competence, communication, language teaching, probability, obligation, interactive methodology, contextual learning, foreign language education

KIRISH Ingliz tili bugungi globallashuv davrida xalqaro aloqa, fan, texnologiya, savdo, va ta'lim sohalarida yetakchi vosita sifatida xizmat qilmoqda. Deyarli barcha sohalarda, ayniqsa texnik va kasb-hunar ta'lim muassasalarida ingliz tilini bilish muhim ko'nikma bo'lib, talabalarning raqobatbardosh kadrlar bo'lishida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, ingliz tilini samarali o'rgatish, ayniqsa, grammatik bilimlarni amaliy qo'llay olishni rivojlantirish zamonaviy ta'lim jarayonida dolzarb masalaga aylangan.

An'anaviy dars jarayonlarida grammatika ko'proq nazariy qoidalar, yozma mashqlar va testlar orqali o'rgatiladi.

Bu esa talabalar orasida grammatikani faqat “qoidalarni yodlash” sifatida qabul qilinishiga olib keladi. Bunday yondashuv natijasida talabalarda grammatik bilimlar mavjud bo‘lsa-da, ularni real muloqot jarayonida ishlata olish malakasi shakllanmaydi. Ingliz tili kommunikativ vosita ekanligini inobatga olgan holda, grammatikani og‘zaki nutq orqali o‘rgatish hozirgi kunda o‘z dolzarbligini tobora oshirmoqda.

Xalqaro tadqiqotlar, jumladan Harmer (2007), Thornbury (1999) va Celce-Murcia (2001) tomonidan ilgari surilgan kommunikativ yondashuvlar (Communicative Language Teaching - CLT) grammatikani kontekstda, ya’ni haqiqiy hayotiy vaziyatlarda qo‘llash orqali o‘rgatish muhimligini ta’kidlaydi. Ushbu metodikalar talabalarning faolligini oshiradi, muloqotga kirishishga undaydi va xatodan qo‘rqmaslik muhitini yaratadi.

CLT uslubida grammatik qoidalar bevosita muloqot davomida, turli ijtimoiy rollar, vazifalar va nutqiy holatlar orqali o'rganiladi. O'zbekistonda ingliz tilini o'qitish tizimi so'nggi yillarda sezilarli darajada modernizatsiya qilinayotgan bo'lsa-da, ko'plab ta'lim muassasalarida hanuzgacha grammatikani o'rgatishning an'anaviy uslublari ustunlik qiladi. Bu holat o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda cheklovlar tug'diradi. Ayniqsa, politexnikum va kasb-hunar kollejlari kabi amaliy ta'lim muassasalarida ingliz tili grammatikasini nutq orqali o'rgatish — talabalarni kelajakdagi kasbiy muhitga tayyorlash uchun muhim qadam hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada ingliz grammatikasini og'zaki nutq vositasida o'rgatishning nazariy asoslari, amaliy metodlari va ularning o'zbek tilida ta'lim oluvchi guruhlariga tatbiq etish usullari tahlil qilinadi. Maqolada shuningdek, kommunikativ mashg'ulotlar yordamida grammatik ko'nikmalarni mustahkamlash, talaba faolligini oshirish va amaliy nutqiy bilimlarni rivojlantirish masalalariga e'tibor qaratiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. Grammatikani o'rgatishda kommunikativ yondashuvning o'rni. Ingliz tili grammatikasi tilning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, to'g'ri jumla tuzish, fikrni aniq ifodalash va og'zaki muloqotda ishtirok etishda muhim ahamiyatga ega. An'anaviy yondashuvda grammatikani izohlash va yozma mashqlar orqali o'rgatish ustuvor bo'lib, bu talabalarni grammatikani nazariy bilishga, ammo uni nutqda qo'llashga qiynalishga olib keladi.

Kommunikativ yondashuv (Communicative Language Teaching – CLT) o'quvchilarni grammatikani muloqot davomida, amaliy nutq faoliyati orqali o'zlashtirishga undaydi. Ushbu yondashuvda o'quvchilarga real hayotga yaqin vaziyatlar, rol o'ynash, juftlik va guruh mashqlari orqali til strukturasi bevosita qo'llaniladi.

Misol:

Talabalarga "Yesterday evening" mavzusida kichik hikoya aytish topshirig'i beriladi. Ushbu topshiriq orqali ular Past Simple va Past Continuous zamonlarini kontekstda ishlatishni o'rganadilar.

"I was doing my homework when the lights went out."
— bu jumla yordamida talabalar grammatik strukturani og'zaki shaklda o'zlashtiradi.

Og'zaki nutq asosidagi grammatik mashqlar turlari. a) Rol o'ynash (Role-play)

Rol o'ynash mashqlari real hayotdagi muloqot shakllarini taqlid qiladi. Bu turdagi mashqlar orqali o'quvchilar grammatik qoidalarni kontekstda mustahkamlab boradilar.

Masalan: "Customer – Shop assistant" ssenariysi orqali talabalar modal fe'llar (can/could/would) dan foydalanishni o'rganadi. *"Could you show me a smaller size?"*

"Sure, you can try this one."

b) Dialog tuzish

Talabalar berilgan vaziyat asosida dialog yaratadilar va uni juftlikda yoki guruhda ijro etadilar. Ushbu usul orqali ular so'roq shakllari, zamonlar, va predloglar kabi grammatik birliklarni faol ishlatishga o'rganadilar.

c) Juftlik intervyulari (Pair interviews)

Har bir talabaga savollar ro'yxati beriladi. Ular juftlikda bir-biriga savollar beradi va javob qaytaradi.

Masalan:

"Have you ever been abroad?"

"When did you last go to the cinema?"

Ushbu savollar orqali Present Perfect va Past Simple zamonlari og'zaki ravishda mustahkamlanadi. Nutqiy topshiriqlar (Task-based grammar practice) Suratlar asosida hikoya tuzish, Qadam-baqadam ko'rsatma berish (imperatives),

Shaxsiy fikr bildirish (opinion sharing), Bu topshiriqlar orqali grammatik birliklar ma'lum vazifa doirasida tabiiy shaklda ishlatiladi.

Grammatikani og'zaki yo'l bilan o'rgatishning afzalliklari

Afzalliklar	Tavsif
Realistik qo'llash	Talabalar grammatika qoidalarini real vaziyatda ishlatishni o'rganadilar
Faollikni oshiradi	Talaba dars jarayonida faol bo'ladi, passiv emas
Nutqiy muhit yaratadi	Ingliz tilida gapirishga psixologik tayyorgarlik kuchayadi
Xotirada uzoq saqlanadi	Nutq orqali o'rganilgan grammatika tezroq yodda qoladi
Xatolardan o'rganish	Talabalar grammatik xatoni nutqda sezadi va tuzatishga o'rganadi

O'zbek auditoriyasida qo'llanish xususiyatlari. O'zbek tilida so'zlashuvchi talabalarning ingliz tilidagi grammatik qoidalarini o'zlashtirishida quyidagi omillar muhim: Tillar orasidagi strukturaviy farqlar: Masalan, ingliz tilidagi artikllar (a/an/the) o'zbek tilida yo'q, bu esa tushunishni murakkablashtiradi. Zamonlar tizimidagi tafovutlar: Ingliz tilidagi Present Perfect yoki Past Perfect zamonlariga o'zbek tilida to'g'ridan-to'g'ri moslik yo'qligi sababli, bu zamonlarni og'zaki mashqlar orqali kontekstda tushuntirish kerak. Talabalar orasida grammatikadan qo'rqish hissi: Xatolik qilishdan cho'chish odatda og'zaki faoliyatni cheklaydi. Kommunikativ metod bunday to'siqlarni yumshatadi. Har bir grammatik mavzudan keyin og'zaki mashq kiritilishi zarur. Talabalarga "gaplashishga ruxsat beruvchi muhit" yaratish lozim. Xatoni to'g'rilashda muloyim va konstruktiv yondashuv qo'llanishi kerak (e.g. recasting).

Talabalarga o'zlari tuzgan gaplarni aytish, tuzatish va qayta ishlash imkoniyati berilishi zarur. Mashg'ulotlarda video/suhbat yozuvlari orqali kontekstual grammatika o'rgatish foydali bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Ingliz tilini samarali o'rgatish bugungi zamon talabi bo'lib, bunda grammatik ko'nikmalarni shakllantirish muhim rol o'ynaydi. Ammo grammatikani faqat nazariy qoidalar asosida o'rgatish — ayniqsa, ona tili o'zbek bo'lgan talabalar uchun — tilni faol muloqot vositasi sifatida egallashga to'liq imkon yaratmaydi. Ushbu maqolada keltirilgan ilmiy va metodik tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, **grammatika bilimlarini og'zaki nutq orqali o'rgatish** ta'lim samaradorligini oshiradi, talabalarni faol fikrlashga undaydi va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantiradi. Og'zaki mashqlar orqali o'rgatish talabaga grammatik strukturani real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi. Bu jarayon davomida o'quvchi grammatika qoidalarini quruq yodlash emas, balki muloqot vositasi sifatida idrok qiladi. Shu orqali nafaqat grammatik bilim, balki mustahkam nutqiy malaka ham shakllanadi. Bundan tashqari, og'zaki mashqlar talabalarni darsda faol ishtirok etishga, mustaqil fikrlashga va o'z fikrini grammatik jihatdan to'g'ri ifodalashga o'rgatadi. Tajriba va kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy yozma metodlar bilan solishtirganda, kommunikativ yondashuv orqali o'rgatilgan grammatika o'quvchilarda uzoqroq esda qoladi va real vaziyatlarda tez-tez qo'llaniladi. Masalan, Past Simple yoki Present Perfect kabi zamonlarni grammatik jadval orqali o'rgatgandan ko'ra, talabalarni ushbu zamonlar bilan bog'liq voqealarni og'zaki hikoya qilishga undash ularning grammatikani amalda qo'llashiga zamin yaratadi. Bundan tashqari, o'zbek guruhlarining o'ziga xos til xususiyatlarini hisobga olgan holda, grammatikani og'zaki nutq orqali o'rgatish yanada muvofiq bo'ladi. O'zbek tilida artikllar, murakkab zamonlar yoki Perfect shakllar bo'lmagani sababli, bu birliklarni faqat yozma mashqlar orqali emas, balki og'zaki muloqot kontekstida tushuntirish o'quvchilarning tushunishini osonlashtiradi. Shuningdek, bu yondashuv ularning

psixologik tayyorgarligini kuchaytiradi — ya'ni ular grammatik xatodan qo'rqmay gapirishga urinadi, bu esa til o'rganishda katta yutuq hisoblanadi.

Shunday qilib, grammatika va og'zaki nutqni integratsiyalash — zamonaviy til o'qitishning muhim talabi bo'lib, bu yondashuvni o'zbek auditoriyalarida qo'llash, ayniqsa politexnikum va kasb-hunar kollejlari kabi amaliy yo'nalishdagi muassasalarda juda muhimdir. Darslarda kommunikativ metodlar, og'zaki topshiriqlar, rol o'ynash va interaktiv mashqlardan keng foydalanish orqali o'quvchilarda grammatika bilimini nutqiy kompetensiya bilan birgalikda shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **Azar, B. (2007).** *Understanding English Grammar*. Pearson Education.
2. **Biber, D., Conrad, S., & Leech, G. (2002).** *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Longman.
3. **Collins, L. (2015).** *English Articles: A Comprehensive Guide to Using "A," "An," and "The" in English*. Oxford University Press.
4. **Cook, V. (2003).** *The English Language: A Linguistic Introduction*. Wiley-Blackwell.
5. **Eastwood, J. (1994).** *Oxford Guide to English Grammar*. Oxford University Press.
6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.

8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.

9. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.

10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791.

11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/_files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true

12. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.

13. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.

14. Xusinovich, Turdialiyeв Jonibek, and Mo'minov Nurali Ro'zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH."

15. В. Я. Бочкарев. Новые технологии и средства измерений, методы организации водоучета на оросительных системах. Новочеркасск, 2012, 227 с

16.В.А.Втюрин.Автоматизированные системы управления технологичес-кими процессами .Основы АСУТП. Санкт-Петербург 2006,154 с.

17.Рачков М.Ю. Технические средства автоматизатсии.- Москва: МГИУ, 2006,- 347 с. 9.Vohidov A.X. Abdullaeva D.A. Avtomatikanmg texnik vositalari. T..TIMI, 2011.180 b.